

Løbende evaluering af mundtlig sprogfærdighed i dansk som andetsprog

Susanne Rønsholt

Pædagogisk konsulent,
DFs sprogskole, Kigkurren.

Per Pinholt

Cand.mag i dansk og lingvistik
DFs sprogskole, Kigkurren.

Forslag¹ til en evaluering med udgangspunkt i de første 8 lektioner i begyndermaterialet „Etteren“².

På sprogskolerne har der længe været stor utilfredshed med de eksisterende basisprøver (Test 1 og Test 2), som bærer præg af et strukturelt sprogsyn på trods af, at det erklærede mål er at at indvandrene opnår en kommunikativ kompetence på dansk. I brugen såvel som i udformningen har de karakter af tærskelniveauprøver, men da de samtidig er knyttet til en vejledning for niveauerne, har de også flere diagnostiserende træk. Det er velkendt, at de volder svage kursister store vanskeligheder og har en meget uheldig *backwash* på

undervisningen, som burde være kommunikativt baseret, men i stedet styres af testen og dermed alt for ofte er strukturelt baseret og skriftsprogspæret.

Det forekommer i det hele taget yderst problematisk at anvende ens prøver for alle kursister inden for området, når man betænker, hvor forskellige kursisterne er m.h.t. uddannelse (spændende fra ægte analfabeter til højt uddannede akademikere) og kulturbaggrund (vestlig kulturkreds over for andre kulturkredse).

Disse overvejelser ligger til grund for vores forslag til en anderledes evaluering og en anderledes måde at bruge

evalueringer på. Frem for tærskelniveauprøver ønsker vi kontinuerlige (gerne månedlige) diagnostiske prøver (*achievement tests*), som afspejler en given undervisnings mål, indhold og metodik.

Kursisterne vil med sådanne prøver kunne få adækvate tilbagemeldinger om deres standpunkt og vil derved kunne anvende evalueringen i deres videre arbejde. Lærerne vil få tilbagemelding på deres undervisning og kunne tilrettelægge derefter. Prøverne vil uvægerligt også skærpe kravene til månedligt formulerede undervisningsmål og skal i det hele taget ansues som en del af undervisningen, ikke være noget nyt eller „finere“ end det, der foregår til daglig. Principielt foregår der jo hele tiden evalueringer i undervisningen. Den enkelte kursists progression skal afspejles i en kvalitativ feed-back i selve undervisningen, og resultatet af evalueringen skal altid formuleres på en sådan måde, at kursisterne kan bruge det i indlæringsammenhængen. Derfor skal kursisterne have indsigt i undervisningens mål og 'holde regnskab med' deres progression. Her vil det være en god idé at anvende en portfolio (mappe), hvor de opbevarer alle skriftlige arbejder og prøver etc. Det vil være et nyttigt redskab til at følge egen progression. Det kan også anbefales, at hver kursist tildeles et bånd til optagelser af egen mundtlig produktion på forskellige stadier af tilegnelsesprocessen.

Ved udformningen af vores prøveforslag fandt vi det givende at forholde os til nogle nøglebegreber inden for evaluering:

Reliabilitet (*reliability*)

En prøves reliabilitet er et udtryk for hvor pålidelige de resultater man har nået frem til er: Hvis den samme prøve gives til den samme gruppe med et meget lille tidsinterval, må det ikke give nogen forskel i bedømmelsen. Hvis forskellige bedømmere evaluerer den samme prøvebesvarelse, skal de komme til samme resultat. Hvis den definerede færdighed, som skal måles, er kompleks, kan man ikke stille de samme krav til opnåelse af reliabilitet, som man kan, hvis der er tale om en enklere og lettere definérbar færdighed.

Begrebsvaliditet (*validity*)

En prøves validitet handler om, i hvor høj grad prøven forholder sig til den færdighed, man ønsker at teste. Det er derfor en forudsætning, at man definerer den færdighed, man ønsker at måle.

Autenticitet (*authenticity*)

En prøves autenticitet defineres som graden af overensstemmelse mellem de karakteristiske træk ved en sprogsprøve og træk i målsprogsbrugen. Et rollespil, hvor deltagerne skal lave en aftale om en fælles biograftur vil f.eks. have en høj grad af autenticitet, da en sådan prøveform ligger tæt op ad træk i målsprogsbrugen. En „*build up*“-test har en meget lav autenticitet.

Interaktivitet (*interactiveness*)

En prøves interaktivitet er et udtryk for i hvor høj grad den formår at engagere prøvetageren og at aktivere hans/hendes viden og kunnen.

Indvirkning (*impact*)

Valgte evalueringsmåder har indvirk-

ning på såvel prøvetager som lærer og 'system'. Der er *backwash*-effekt på undervisningsmåde til såvel undervisningsindhold og metodik, til prøvetageres selvopfattelse som til undervisningssystemet som sådan.

Gennemførlighed (*practicality*)

Omfatter muligheden for at gennemføre evalueringer og prøver i forhold til de ressourcer, der er nødvendige ved tilrettelæggelsen og afholdelsen af prøver. Ressourcerne er bestemmende for hvert eneste trin i evalueringsprocessen.

Brugbarhed (*usefulness*)

En prøves brugbarhed kan udtrykkes som funktionen af alle kvaliteter: dvs. reliabilitet + validitet + autenticitet + interactivens + impact og de til enhver tid forhåndenværende ressourcer.

Disse nøglebegreber har vi anvendt i forbindelse med udformning af prøveforslaget.

Prøveforslaget

Forslaget er tænkt til kursister på begynderniveau med hurtig progression.

Prøven indeholder tre dele:

1. Et rollespil mellem to kursister
2. Et interview: at få informationer fra en anden kursist
3. En monolog: at præsentere sig selv og sin familie

Rollespil

A's instruks:

Du er A. Du spørger, om B vil med i biografen. B vil gerne med. Der er

tre film, du gerne vil se:

- 1: „New York“ - en amerikansk film. Meget spændende. Den går i Palads hver aften kl. 19 og 21¹⁵. En billet koster 50 kr.
- 2: „Barbara“ - en dansk film. Smuk, en film om kærlighed. Den går i Grand hver aften kl. 19 og 21. En billet koster 60 kr.
- 3: „Blomster til Isabel“ - en fransk film. Meget romantisk og sjov film. Den går i Imperial kl. 18³⁰ og 20³⁰. En billet koster 65 kr.
- Aftal en film med B - og en aften i denne uge. Se på din kalender hvornår du kan. (Et ugekalenderblad viser 2 dage med f.eks. „på café med Anne“ og „gymnastik“.)

B's instruks:

Du er B. A spørger, om du vil med i biografen. Du vil gerne med. Du spørger, hvad I skal se.

- Diskuter med A hvad I skal se - og hvorfor. Spørg om biografer og priser.
- Aftal en aften med A i denne uge.
- Aftal til sidst 1) hvem der køber billetterne, 2) hvor I skal mødes, 3) hvornår I skal mødes. Se på din kalender, hvornår du kan.

Interview (spørgsmål)

Instruks:

Du er A. Du vil vide noget om B.

- Spørg om: Land, sprog, alder, adresse, familie, skole, fritid.

Monolog

Instruks:

Fortæl om dig selv og din familie.

Rollespillet

De to kursister har 5 min. til at forbe-

rede sig hver for sig i hver sit lokale. Begge får udleveret en instruks. Læreren sikrer sig, at instruktionerne er forstået. De fungerer som støtte under rollespillets udførelse.

Der er sproglige forhandlinger involveret i rollespillet, og der forventes en vis sproglig kreativitet. På dette tidspunkt af indlæringen er kursisterne også nødt til at trække på kommunikationsstrategier. Birgit Henriksen skriver i en endnu ikke offentliggjort artikel „Mundtlighed“, at talesproget har to genrer, monologen og dialogen. Den monologiske tale ligner skriftsproget, mens den dialogiske adskiller sig langt mere: *For at beherske konventionerne for den dialogiske tale, er det bl.a. nødvendigt at kende spillereglerne for replikskiftet, dvs. man skal vide, hvornår og især hvordan man tager ordet og giver det fra sig igen.*

Interviewet

A, der er til prøve, stiller spørgsmål til B inden for de 7 emner. Det er nok med ét spørgsmål for hvert emne, men der må gerne være flere, hvilket vil være et ekstra plus. B's svar evalueres ikke - hvilket skal være klart for kursisterne. Ingen forberedelsestid. Udføres umiddelbart efter rollespillet - to gange, så begge kursister bliver spørgere.

Monologen

Monologen fremsiges til sidst - efter interviewet - uden forberedelsestid.

Hele den mundtlige prøve optages så vidt muligt på bånd eller på video, hvorfor det vil være en fordel, at kursisterne også i den daglige undervisning prøver at blive optaget.

Vurderingskriterier for rollespillet

Disse falder i tre hoveddele, hvoraf de to første er fælles for A og B. „De generelle forhold i samtalen“ vil have almen gyldighed i rollespil af vekslende sværhedsgrad. Derimod er de næste to hovedgrupper af vurderingskriterier mere specifikke for dette rollespil.

Generelle forhold i samtalen:

Følger instrukserne, tager initiativer i samtalen, taler i et rimeligt taletempo uden alt for unaturlige pauser, kommunikerer forståeligt, acceptabel prosodi, reagerer med brugbar kommunikationsstrategi 1) hvis han/hun ikke forstår et spørgsmål / udsagn, 2) hvis han/hun ønsker at tage / beholde ordet, 3) hvis han/hun mangler ord og må omskrive, 4) hvis der er brug for at forhandle betydning.

Grammatik.

Korrekt spørgestruktur, korrekt brug af skal (nær fremtid), vil (ønske), kan (evne), korrekt infinitiv med skal, vil og kan, korrekt verbalform i nær fremtid, faste udtryk. (Med faste udtryk menes svarstrukturer af følgende type: „Det skal jeg nok“ og „Det kan jeg godt / ikke.“)

Sprogfunktioner.

A's del: Inviterer den anden i biografen, giver informationer om filmene, og giver argumenter for hvilken film han/hun vil se, aftaler en aften med den anden, aftaler hvor og hvornår de skal mødes.

B's del: Accepterer invitationen, beder om informationer om filmene, spørger evt. yderligere til disse informa-

tioner og/eller tilkendegiver sin mening om dem, giver argumenter for hvilken film han/hun vil se, spørger hvor den valgte film går, og hvad billetten koster, aftaler en aften med den anden, aftaler hvor og hvornår de skal mødes.

Vurderingskriterier for interviewet

Det er nødvendigt at kunne indhente oplysninger via spørgsmål, og det er denne evne, der prøves.

I den første del vægtes korrekt spørgestruktur i de nedenfor angivne konstruktioner.

Derudover tælles anvendte hv-ord, altså variationen i spørgsmålene.

Ordstilling

I hv-spørgsmål, i ja/nej - spørgsmål, i jo/nej - spørgsmål (f.eks. du kommer i morgen, ikke?)

Hv-ord, antal gange i alt.

Hvem, hvad, hvor, hvornår, hvordan, hvorfor, hvad for en/et, hvad for nogle, hvor mange, hvor meget, hvor længe, hvor tit.

Vurderingskriterier for monologen

Den monologiske tale spiller en stor rolle i det almindelige talesprog, så snart man kommer ud over de korte enkeltreplikker - så snart man skal beskrive, forklare etc. Derfor følgende vurderingskriterier:

Produktivitet, forståelighed, korrekthed, *fluency* (flydende tale), kohæsion (indholdssammenhæng mellem de enkelte udsagn).

Produktivitet betegner prøvetagerens evne til at få formidlet så megen information som muligt inden for de givne rammer, kohæsion er prøvetagerens evne til at formulere sig i et sammenhængende sprog ud over sætningsgrænsen. Det er kun i monologen, at denne evne for alvor prøves.

Prøveforslagets scoring.

Der er tale om en holistisk scoring i forhold til de ovenfor nævnte kriterier i kategorierne A, B og C: A høj grad af opfyldelse, B middel grad af opfyldelse, C lav grad af opfyldelse.

Bedømmelse af prøveforslagets brugbarhed.

Reliabilitet

Rollespilsdelen er næppe særlig reliabel, dertil er kriterierne for komplekse. Forskellige bedømmere kunne meget vel nå frem til forskellige scoringer. Et andet forhold, der nedsætter prøvens reliabilitet har med gennemførlighed (*practicality*) at gøre. Der kan ikke regnes med ekstra ressourcer til prøvens afholdelse. Læreren må altså stå for afholdelsen, og prøvetagerne må gennemføre rollespillet og interviewet parvis. Der er derfor en risiko for, at kursisterne i visse uheldige tilfælde gør hinanden dårligere, end de er - enten fordi de er for forskellige i sprogligt niveau, eller fordi „kemien“ ikke passer.

Validitet

Prøven forekommer valid. Den kommer omkring de vigtigste konstituerende elementer i talefærdighed på dette niveau, og dens dele og indhold er aktiviteter, der er kursisterne bekendt fra

arbejdet med Etteren. Det bidrager til prøvens validitet, at rollehaverne kun har 5 minutter til at forberede sig på rollespillet, og at de forbereder sig hver for sig. Desuden at de ikke har nogen forberedelse til interviewet og monologen, som begge gennemføres umiddelbart efter rollespillet.

Autenticitet

Rollespillet tager udgangspunkt i en situation, der forekommer utallige gange i „det virkelige liv“ og må derfor siges at have en høj grad af autenticitet. Det samme kan, om end i mindre grad, siges om monologen - det er ikke ualmindeligt, at man kommer i en situation, hvor man skal fortælle om sig selv og evt. sin familie. Den mindst autentiske del af prøven er interviewdelen. Men alt i alt må prøveforslaget siges at have en temmelig høj grad af autenticitet.

Interaktivitet (interactiveness)

Generelt aktiverer prøven mange og forskelligartede ressourcer i prøvetagerne.

I rollespillet aktiveres evnen til at komme igennem med sin kommunikation og i fællesskab nå frem til løsninger og enighed. Der trækkes på mange sproglige ressourcer og nogen „viden om verden“, f.eks. biografier, film og præferencer for filmtemaer og genrer.

I interviewdelen aktiveres evnen til at skaffe sig oplysninger om en anden person - og evnen til at lytte til og „forstå“ denne person og evt. stille supplerende spørgsmål.

Endelig aktiveres i monologdelen evnen til at berette sammenhængende om sig selv og sin familie, hvilket også kræver ekstra-sproglig viden af forskellig art.

Der er derfor gode muligheder for, at prøvetagerne vil opleve, at de engageres af opgaverne, og at deres evner kommer til fuld udnyttelse.

Praktisk gennemførlighed (practicality)

Evalueringsforslaget er udformet sådan, at én lærer er tilstrækkelig, selvom to lærere ville være en fordel.

Brugbarhed (usefulness)

Vi kan således sammenfattende konstatere, at prøveforslaget har en forholdsvis lav reliabilitet, men ligger temmelig højt på skalaen over validitet, autenticitet og interaktivitet - hvilket falder godt i tråd med forslagets karakter af tilegnelsesprøve, hvor en høj reliabilitet ikke er nogen nødvendighed. Der kan forventes en positiv *backwash*-effekt, og den er praktisk gennemførlig.

Vi anser kort sagt prøven for at være yderst brugbar.

Evalueringens indvirkning på undervisningen

Som tidligere nævnt er dette prøveforslag en ny form for evaluering inden for indvandrerundervisningen, hvor normen er de jævnlige afholdte tærskelniveauprøver, de såkaldte Test 1 og Test 2.

Hvis ideen om jævnlige diagnostiske prøver (hver eller hver anden måned) vinder frem, kan der forventes positiv *backwash*-effekt på følgende områder:

- 1) temmelig præcist definerede månedlige undervisnings- og færdigheds-mål,
- 2) skærpet metodik - det er ikke kun kursisterne, der er til prøve - det er også undervisningen,
- 3) hurtigere og mere præcis tilbagemelding til kursisterne,
- 4) større gennemsigtighed i undervisningen for kursisterne - de klart definerede månedlige mål vil føre til, at kursisterne hele tiden er orienterede om, hvor i sprogtilegnelsesprocessen de befinder sig, og hvilke mål der i øjeblikket arbejdes på.

Vi mener med dette prøveforslag at have fundet en brugbar model til evaluering af talefærdighed - ikke kun efter en måneds undervisning, men på

forskellige stadier i kursistens tale-sprogstilegnelse. Prøverne har været i brug og ser ud til at fungere efter hensigten.

Noter

1. Prøveforslaget er et resultat af en møderække med deltagelse af Karen-Margrete Frederiksen, Birgit Henriksen, Ann Kledal, Per Pinholt og Susanne Rønsholt med temaet evaluering af talefærdighed blandt flygtninge/indvandrere. Arbejdsgruppens arbejde foreligger i en rapport med titlen: „Evaluering af talefærdighed, i sprogskoleregi, dansk som andetsprog 1998“ af Per Pinholt.
2. Køneke, Mikael & Lone Nielsen: *Etterten, Begynderbog i dansk for udlændinge*. Teknisk Forlag, 1995.
3. Vi anvender Bachman og Palmers samstilling og forståelse af, hvad der indgår i begrebet brugbarhed i evalueringssammenhæng, jvf. Bachmann, Lyle & A. Palmer: *Language Testing in Practice*. Oxford; Oxford University Press, 1996..
4. Birgit Henriksen, *Mundtlighed*, upubliceret artikel.

Relevante adresser på internettet:

- Dialang (Diagnosis of Foreign Language Skills) er et nyt EU-financieret sprogprojekt, der udvikler teknologibaserede redskaber til at diagnosticere sprogfærdighed på 15 europæiske sprog, dvs. de officielle EU-sprog plus irsk, luxemborgsk, islandsk og norsk. Den erklærede hensigt er at europæere når som helst skal kunne vurdere deres egen sprogfærdighed.

Projektet bygger på Europarådets rammeværk og specifikationer fra Threshold Level, Waystage og Vantage Level. Projektet ligger elektronisk og man vil kunne trække på en databank af opgaver. Der planlægges en serie moduler over færdighederne læse-skrive-lytte-tale, samt ordforråd og strukturer med tilhørende selvvurdering, ekstern vurdering og feedback.

Projektet koordineres af Centre for Applied Language Studies i Jyväskylä, Finland; partnerinstitutioner er Lancaster University (England), Freie Universität / Berlin), CITO i Holland, Göteborg Universitet, CEDE i Italien og Thames Valley University, England. Læs om projektet på internettet: www.jyu.fi/DIALANG.